

מה באמת כתב החזון איש בנושא השמיטה

וכי תאמרו, "מה נאכל?" – וצויתני את-ברכתני!

היש לסמוך על הבטחת הברכה בתורה? – לשיעור הרב עבדי יהודה

ויקרא כה/יח-כב

[יח] וְעִשִּׂיתֶם אֶת-חֻקֵי וְאֶת-מִשְׁפָּטֵי תִשְׁמְרוּ וְעִשִּׂיתֶם אִתְּם וַיִּשְׁבַּתֶם עַל-הָאָרֶץ לְבַטָּח:

[יט] וְנָתַנָּה הָאָרֶץ פְּרִיָּהּ וְאָכַלְתֶּם לְשָׂבַע וַיִּשְׁבַּתֶם לְבַטָּח עָלֶיהָ:

[כ] וְכִי תֹאמְרוּ מִה־נֹּאכַל בַּשָּׁנָה הַשְּׁבִיעִית הֵן לֹא נִזְרַע וְלֹא נֶאֱסַף אֶת-תְּבוּאָתֵנוּ: [כא] וְצִוִּיתִי אֶת-בְּרַכְתִּי לָכֶם בַּשָּׁנָה הַשְּׁשִׁית וְעָשִׂתָ אֶת-הַתְּבוּאָה לְשָׁלֹשׁ הַשָּׁנִים: [כב] וְזָרַעְתֶּם אֶת הַשָּׁנָה הַשְּׁמִינִת וְאָכַלְתֶּם מִן-הַתְּבוּאָה יָשָׁן עַד | הַשָּׁנָה הַתְּשִׁיעִת עַד-בּוֹא תְּבוּאָתָהּ תֹאכְלוּ יָשָׁן:

חזון איש שביעית – סימן יח אות ד

והא דכתיב וכ"ת מה נאכל וגו' וצויתני את ברכתני, אין הכונה הבטחה שלא תבוא לידי פיקוח נפש ע"י חסרון תבואת שנה שביעית, אלא הבטחת ברכה בשביל שמירת שביעית ומה נאכל דכתיב ר"ל לא כמו שתחשוב בדרך הטבע ששביעתך תביא לך הפסד ותחיה בחיי צער אלא אצוה לך את הברכה, והבטחה זו אפשר שיגרום החטא לקפחה וגם הברכה אינה אלא לכל ישראל, אבל היחיד יוכל ללקות בשביל חברו, ומצות שביעת שביעית נדחית מפני פיקוח נפש ככל מצוות התורה בשעת מצור ומלחמה ואין להם לחם לאכול, ובוזה ניחא שהניחו כרכים מלקדש כדי שיסמכו עליהם עניים בשביעית, ולא סמכו על הבטחת ברכה בששית דודאי גם עניים בכלל הברכה, אלא שראו שגברה העניות ולא אמרה תורה לסמוך על הברכה להמנע מהשתדלות המחויבת בדרכי הטבע.

ובסמ"ע סי' ס"ז סק"ב פי' כונת תו' גיטין ל"ז ב' בהא דלא תיקנו יובל בזה"ז משום דאין רוב הציבור יכולין לעמוד, שאין הברכה אלא בזמן שהוא מה"ת, ועדיין אינו מתישב בהא דלא כבשו עולי בבל והניחום כדי שיסמכו עליהם עניים בשביעית, אבל למש"כ שאין ב"ד פורשים מלעשות מה שמתחייבים בהשתדלות בשביל הציבור ובשביל עניי הציבור מפני הבטחת ברכה ניחא הכל, ומסתבר דהיתה הברכה גם בבית שני וגם אחר החורבן דב"ד שלמעלה עושין מה שגזירין בב"ד של מטה, והברכה נאמרה אחר שעשו את ההשתדלות או במקום שנפטרו מהשתדלות, ועד כמה להשתדל מסור לחכמים ע"פ עיון התורה ברוח קדשם.

תלמוד בבלי מסכת חגיגה דף ג עמוד ב

עמון ומואב מעשרין מעשר עני בשביעית. מה טעם? הרבה כרכים כבשו עולי מצרים ולא כבשו עולי בבל, מפני שקדושה ראשונה קדשה לשעתה ולא קדשה לעתיד לבא, והניחום כדי שיסמכו עליהם עניים בשביעית.

תלמוד בבלי מסכת יבמות דף טז עמוד א

עמון ומואב מעשרין מעשר עני בשביעית, דאמר מר: הרבה כרכים כבשו עולי מצרים ולא כבשו עולי בבל, וקדושה ראשונה קדשה לשעתה ולא קדשה לעתיד לבא, והניחום כדי שיסמכו עליהם עניים בשביעית.

ההבדל בין הבטחה למצוה

בְּהַדִּי כְּבָשִׁי דְרַחֲמָנָא לְמָה לָךְ?

תלמוד בבלי מסכת ברכות דף י עמוד א

מלכים ב' כ/א=ישעיהו לח/א

א בְּיָמֵי הָהֵם חָלָה חִזְקִיָּהוּ לְמוֹת וַיָּבֵא אֱלֹהֵי יִשְׂרָאֵל בֶּן־אֲמוּן הַנְּבִיא וַיֹּאמֶר אֵלָיו כֹּה־אָמַר ה' צִו לְבִיתְךָ כִּי מֵת אֲתָה וְלֹא תִחְיֶה: מֵאֵי כִי מֵת אֲתָה וְלֹא תִחְיֶה? מֵת אֲתָה בְּעוֹלָם הַזֶּה, וְלֹא תִחְיֶה לְעוֹלָם הַבָּא. אָמַר לִיָּה: מֵאֵי כֹלֵי הָאֵי? אָמַר לִיָּה: מִשּׁוֹם דְּלֹא עִסַקְתָּ בְּפִרְיָהּ וּרְבִיָּהּ. אָמַר לִיָּה: מִשּׁוֹם דְּחֻזְאֵי לִי בְרוּחַ הַקֹּדֶשׁ דְּנִפְקֵי מִינַאי בְּנִין דְּלֹא מַעְלוּ. אָמַר לִיָּה: בְּהַדִּי כְּבָשִׁי דְרַחֲמָנָא לְמָה לָךְ? מֵאֵי דְמִפְקֶדֶת אִיבְעֵי לָךְ לְמַעַבְדָּא, וּמָה דְנִיחָא קֻדְשָׁא בְרִיךְ הוּא – לְעַבִּיד.

שו"ת משפט כהן (ענייני ארץ ישראל) סימן קמד

בטוחים אנו שלא יחדד ח"ו כלל ישראל מן העולם, כארבע רוחות השמים פרשתי אתכם, כשם שאי אפשר לעולם בלא רוחות כך א"א לעולם בלא ישראל, ע"ז י ע"ב. ואם אנו מוצאים, שמותר וחייב הוא, בשביל הצלת כלל ישראל, לעבור על ביטול מ"ע בשוא"ת, (וגם עריות דידה בודאי הותר, מאסתר ויעל), ש"מ שאותו הבטחון של ההשגחה העליונה אינו פוטר אותנו כלל מחובת ההשתדלות על הצלת הכלל, בכל היכולת שבידנו, ולד' ית"ש נתכנו עלילות איך לקשר את המדות הנראות לנו הפכים: בטחון גמור על קיום האומה מצד אחד וחובת השתדלות בכל מה שיוכל לחזק את קיומה, וק"ו להסיר שום סכנה שתוכל ח"ו להביא עליה השמד וכילוי, ד' יצילנו, ואנחנו בהדי כבשי דרחמנא למה לך, וחייבים אנו לעשות כל המצוי בידנו. (ורס"ג אומר בס' האמונות והדעות (מאמר י" פט"ו) על מי שאומר שבטוח בד' על עניני עוה"ז בלא השתדלות, שהיא דעה זרה, דא"כ יאמר ג"כ על עניני עוה"ב, ומה תכלית התוהמ"צ, ומהפרט נלמד על הכלל). וכיון שאנו עושים בשביל הצלת כלל ישראל, שהוא יסוד כל התורה כולה, מגמתה ותכליתה, זהו יסוד כל מיני מגדר מילתא שבועולם, והכל כלול בה.

היחס לכופרים – לפי החזון איש יורה דעה הלכות שחיטה – סימן ב אות טז

ונראה דאין דין מורדין אלא בזמן שהשגחתו ית' גלוי' כמו בזמן שהיו נסים מצוין ומשמש בת קול, וצדיקי הדור תחת השגחה פרטית הנראית לעין כל, והכופרין אז הוא בגליונות מיוחדות בהטיית היצר לתאוות והפקרות, ואז היה ביעור רשעים גדרו של עולם שהכל ידעו כי הדחת הדור מביא פורעניות לעולם ומביא דבר וחרב ורעב בעולם, אבל בזמן ההעלם שנכרתה האמונה מן דלת העם אין במעשה הורדה גדר הפרצה אלא הוספת הפרצה שיהי' בעיניהם כמעשה השחתה ואלמות ח"ו וכיון שכל עצמנו לתקן אין הדין נוהג בשעה שאין בו תיקון ועלינו להחזירם בעבותות אהבה ולהעמידם בקרן אורה במה שידינו מגעת.

שו"ת ציץ אליעזר חלק ח סימן טו – קוני' משיבת נפש פרק ה (ט)

ואם כי דבריו [של חזון איש] עומדים בניגוד לההלכות הפסוקות בזה ברמב"ם ובשו"ע וכן ביתר הפוסקים שפסקו את דינם בלי שום תנאי והגבלת זמן ועת, ולמרות שגם המה חיו כבר בזמן ההעלם שבת קול כבר לא היה משמש והשגחתו ית' כבר לא היתה גלוי' כמו בזמן שהיו נסים מצוין, וצדיק הדור ג"כ לא היו כבר תחת השגחה פרטית הנראית לעין כל, אבל בכל זאת ראויים דברים אלה להשמע באשר יצאו מפי בעל סמכא כ"כ גדול כהחזו"א זצ"ל.